

Választási ígérek és kormányzati teljesítmény Magyarországon, 1990-2014

OTKA 101401 projekt záró beszámolója

Vezető kutató: Soós Gábor

A Választási ígérek és kormányzati teljesítésük című kutatási projekt célja annak felmérése és magyarázata, hogy a pártok választási ígéretei mennyire számon kérhetőek és a kormányok mennyire teljesítik ezeket. A projekt három kutatási kérdése: (1) Mennyire informatívak a választási kampányok Magyarországon? Milyen mértékben tesznek számon kérhető ígéreteket a pártok? (2) Mennyire teljesítik a kormányok a választási ígéreteket? Milyen mértékben felelnek meg a (köz)politikai döntések a választási mandátumnak? (3) Milyen tényezők befolyásolják a kampányok számon kérhetőségét és az ígérek teljesülését?

A kutatási projekt 2010-ben indult és intézeti kötelezettségvállalás alapján 2018-ig biztosan működik. A kutatás legfőbb támogatója az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, amely a kutatók projektekre fordított munkaidejét folyamatosan biztosítja.

Az OTKA K 101 401 támogatási szerződése 2012-2015 között nagy mértékben hozzájárult a kutatók mobilitásához és a kutatási eredmények disszeminációjához.

A kutatás e szakasza – a pályázatában megjelölt módon – a bevezetőben említett kutatási kérdések közül kettőre kereste a választ: (1) Tesznek-e választási ígéreteket a magyarországi pártok, és ezek mennyire számon kérhetőek a mandátumelméletnek megfelelően? (2) Mennyiben teljesítik az ígéreteket a kormánypártok, amelyeknek lehetőségük és kötelességük a választási kampányban mondottak teljesítése? A támogatás idején létrehozott adatbázis ennek megfelelően két részből áll (ígérek és teljesítési mutatók), és a publikációk és konferencia részvételek is e két témára összpontosítottak.

A támogatás révén elért eredményeket – a szerződéses vállalásainknak megfelelően – három csoportba sorolhatjuk: (I) adatbázis létrehozása, (II) publikációk, (III) kapcsolódás a tudományos közösséghez.

I. Adatbázis

A kutatás e szakaszának egyik nagy eredménye a magyarországi pártok választási ígéreteinek feltérképezése.

A kutatócsoport egyik legfontosabb, a kutatásszervezésre és az eredményekre is kiható, módszertani döntése az volt, hogy – a nemzetközi szakirodalomban is gyakran talált módon – a gyűjtési forrást a pártok választási programjaiban talált ígérekben határozta meg. Ez egyetlen alkalommal nem állt rendelkezésre: az SZDSZ 2002-ben nem alkotott programot, ezért a választási kampány során, a média által közvetített ígérekbe vontuk be a gyűjtésbe. (Hasonló módszert tervezünk a 2014-es Fidesz ígérek vonatkozásában.)

A kutatás az összes, az adott választáson parlamentbe került párt ígértét azonosította 1990-től 2010-ig. Ilyen teljes körű gyűjtés sosem történt a magyar politológia történetében.

Ezen túl, tucatnyi kutató bevonásával, három választási ciklusra vonatkozóan megvizsgáltuk, vajon-e a vállalt mandátumukat teljesítették-e a kormányra került pártok. Ezek a ciklusok: 1998-2002, 2002-2006, 2006-2010. Ez eredmények azonos módszertannal készültek, vagyis az érintett kormányok ez irányú demokratikus teljesítménye összehasonlítható.

Mivel a kutatási elemzést célzó gyűjtés szövegkontextusban zajlott, az adatbázis azonban az egyes ígérekre vonatkozóan is lekérdezhető kell legyen, az ígérek szövegét még ki kell egészíteni kontextusfüggetlen mondatokká. Ez az utómunkálat még zajlik, ezért az adatbázist csak ezután tesszük nyilvánossá az érdeklődő szakemberek számára.

II. Publikációk

A támogatási szerződésben egy kötet készítését vállaltuk, amely a kutatási eredményekről beszámol. Végül azonban a kutatócsoport – minden többlettámogatási igény nélkül – két tanulmánykötetet publikált.

1. Azt tették, amit mondtak? Választási ígérek és teljesítésük, 2002-2006 (szerk. Soós Gábor és Körösényi András, 2013)

A kötet a szerkesztők bevezetője után újrafogalmazza a mandátumelméletet (Körösényi András és Sebők Miklós: Ígért, mandátum, teljesítés. Az ígértkutatás politikaelmélete) és válaszolja a kutatási tervet (Sebők Miklós és Soós Gábor: A mandátumelmélettől az ígértkutatásig: a kutatási terv).

A kutatási jelentés az egyik ágán az ígért azonosításának a kutatócsoport által használt módszertanát mutatja be (Soós Gábor, Papp Zsófia és Gyulai Attila: Tudhatjuk-e, mit akarnak? Az ígért azonosításának és kódolásának módszertana), majd az empirikus eredményeket ismerteti (Papp Zsófia: Az ígért jellege 2002-ben. Konkrétság, egyértelműség, információtartalom). A teljesítéssel foglalkozó ágon az

egyik fejezet az ígéretek teljesítésének mérésével foglalkozik (Sebők Miklós, Dobos Gábor és Oross Dániel: Az ígéretteljesítés kutatásának módszertana. Változók, szabályok és eljárások), a másik pedig a vizsgált választási ciklus konkrét teljesítési eredményeit tárja fel (Sebők Miklós, Horváth Péter, Ondré Péter és Pál Gábor: Az MSZP és az SZDSZ választási ígéreteinek teljesülése, 2002-2006).

A kötet utolsó három fejezete önálló ígéretkutatásokat foglal magában azzal a céllal, hogy új utakat fedezzen fel a politikai ígéretkutatásban. Így foglalkozik egy-egy fejezet a választás utáni mandátuminterpretációval (Brunczel Balázs: Hogyan jön létre a győztes mandátuma? Mandátuminterpretáció a választás és a kormányalakítás között 2002-ben), a retorikai ígéretek problémájával (Szűcs Zoltán Gábor és Gyulai Attila: A retorikai ígéretek helye a mandátumelméletben), valamint a választási ígéretek és a választói igények összevetésével (Bíró Nagy András: Reszponzív programírás? Választási ígéretek és szavazótáborok 2002-ben).

2. Ígéret, felhatalmazás, teljesítés. Választási programok és megvalósításuk, 1998-2010. (szerk. Soós Gábor, 2015)

A tanulmánykötet első fejezetében a szerkesztő bemutatja a kutatási projektet, a résztvevőket és támogatókat (beleértve természetesen az OTKA-t), valamint az egyes fejezeteket.

A kutatási riport, az előző kötethez hasonló két részben ismerteti az eredményeket a kutatás két ágának megfelelően. Az egyik fejezet átfogó körképet ad a magyarországi pártok választási ígéreteiről a rendszerváltástól kezdve (Szűcs Zoltán Gábor–Gyulai Attila–Zágoni Bella: Választási ígéretek a magyar országgyűlési választási kampányokban, 1990–2014). Egy másik az ígéretek teljesítésének mutatóit elemzi három választási cikluson át (Dobos Gábor: Választási ígéretek teljesítése Magyarországon 1998–2010).

Több más fejezet kiterjesztette a vizsgálatot szélesebb körben. A mandátumelméleti megközelítéshez tett hozzá a mandátumszivárgásról szóló teoretikus fejtegetés (Sebők Miklós: Jó és rossz mandátumszivárgás. A mandátumteljesítés normatív elmélete). Bizonyos mértékig erre rímelt empirikusan az a fejezet, amely a választási ígéretek hasonlítja össze a kormányprogramban megfogalmazott célokkal (Horváth Péter: A kormányprogram vákuumában. Választási ígéretek és koalíciós megállapodások, 1998–2006).

Mind empirikus, mind elméleti jelleggel járta körbe egy fejezet a pártprogramokban és a választási harcban kimondott ígéretek viszonyát (Dobos Gábor–Gyulai Attila: A pártvezérek árnyékában: Program- és médiaígéretek a 2006-os kampányban). Az ígéretkutatás beszédaktus elméletekkel való összekapcsolása eredeti kísérletnek bizonyult (Gyulai Attila: Ígérnek-e a választási ígéretek? Az ígérettevés szabályai

beszédaktus-elméleti megközelítésben).

A Magyarországról szóló kitekintést szolgálta a komparatív elemzés, amely a régió országainak pártprogramjait hasonlítja össze (Horváth Attila–Nógrádi András: Mit és hogyan ígérnek máshol? Az MSZP 2006-os programja közép-európai összehasonlító kontextusban).

III. Részvétel a tudományos közösségben

A kutatócsoport az OTKA támogatását leginkább arra használta fel, hogy a kutatási eredményeket konferenciákon ismertesse az érdeklődő és hasonló kutatásokat folytató nemzetközi csoportokkal, és ezektől visszajelzést kapjon. Az OTKA támogatásával a következő tudományos rendezvényeken vett részt a kutatócsoport:

1. Annual Conference of the Midwest Political Science Association, Chicago, USA, előadás: Sebők Miklós és Soós Gábor, 2012.
2. XXII World Congress of Political Science, International Political Science Association, Madrid, előadás: Sebők Miklós, Szűcs Zoltán Gábor, 2012.
3. Argumentor Conference: The Second International Conference on Argumentation and Rhetoric, Nagyvárad, Románia, előadás: Gyulai Attila és Szűcs Zoltán Gábor, 2012.
4. 1st International Congress on Culture and Society, Ankara, Törökország, előadás: Soós Gábor, 2012.
5. Vándorgyűlés, Magyar Politikatudományi Társaság, Veszprém, önálló panel az ígéretkutatási projektnek, előadók: Körösenyi András, Soós Gábor és Horváth Péter, 2012.
6. Annual Conference of the American Political Science Association, Chicago, USA, előadás: Gyulai Attila és Szűcs Zoltán Gábor, 2013.
7. POLITSCI'13, Isztambul, Törökország, előadás: Soós Gábor, 2013.
8. Annual Conference of the Midwest Political Science Association, Chicago, USA, előadás: Soós Gábor, 2014.
9. Annual Conference of the NISPAcee (csak regisztrációs díj), Budapest, előadás: Soós Gábor, 2014.
10. Annual Conference of the International Political Science Association, Montreal, Kanada, előadás: Soós Gábor, 2014.
11. ECPR General Conference, Essex, UK, előadás: Papp Zsófia, 2014.
12. Annual Conference of the NISPAcee, Tbiliszi, Grúzia, előadás: Soós Gábor,

2014.

13. Annual Conference of the Midwest Political Science Association, Chicago, USA,
előadás: Soós Gábor, 2015.

Összefoglalás

Az OTKA-hoz benyújtott támogatási pályázatunkban háromfajta konkrét eredményt ígértünk, amelyek mindegyike maradéktalanul megvalósult:

1. A publikációkra vonatkozó célunkat két tanulmánykötettel teljesítettük.
2. Az adatbázisok létrejöttek, amelyek más kutatóknak is rendelkezésre állnak.
3. A nemzetközi kapcsolatépítést 13 konferencián valósítottuk meg.